

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Dubium I. De fortitudine secundum se, ac dono fortitudinis adiuncto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

DVBIVM I.

De fortitudine secundum se, ac dono fortitudinis adiuncto.

S. Thomas 2. 2. q. 123. & 139.

Distribuemus doctrinam S. Thomæ hac de re in certa quæstia; ac sicubi opus erit notationes breues, vt in re facili, nec multum controuersa, addemus. Primo igitur quaritur an, & qualis virtus in genere sit fortitudo. Respondetur sequentibus assertionibus.

ASSERTIO I. Fortitudo est virtus. Ita cum Aristotele 3. Ethic. & Augustino lib. de moribus Ecclesiæ c. 15. & 22. S. Thomas cit. q. 123. a. 1. ex communi. Patet Sapientiæ 8. v. 7. vbi sub nomine virtutis ceteris virtutibus moralibus annumeratur. Ratio est. quia iuxta Aristotelem 2. Ethic. c. 6. virtus est; quæ bonum facit habentē, & opus eius bonum reddit: quod etiā præbet fortitudo.

Minor declaratur. Nam tripliciter bonū reddi potest opus hominis, ita vt rationi congruat. 1. dum ipsa per se ratio rectificatur; quod fit per prudentiam ac virtutes intellectuales. 2. Dum rectitudo rationis in rebus externis constituitur ac seruatur; quod pertinet ad iustitiam. 3. Dum tolluntur impedimenta eiusdem rectitudinis, in rebus humanis seruandæ. Dupliciter autem, inquit S. Thomas loc. cit. impeditur voluntas humana ne rectitudinem rationis sequatur. Vno modo per hoc, quod attrahitur ab aliquo delectabili ad aliquid aliud, quam rectitudo rationis requirit; hoc impedimentum tollit virtus temperantia. Alio modo quod voluntas repellitur ab eo, quod est secundum rationem, propter aliquod difficile, quod incumbit; & ad hoc impedimentum tollendum requiritur fortitudo mentis, quia scilicet huiusmodi difficultatibus resistit: sicut & homo per fortitudinem corporalem impedimenta corporalia superat & repellit. Ita S. Thomas.

Breuidis dici potest, fortitudine opus hominis bonum reddi; quia moderatur & ad honestatis normā reducit passiones humanas, nempe timores & audacias, idq; circa obiecta omnī difficultima, nimirū pericula mortis, vt inferius dicitur.

ASSERTIO II. Neque tamen omnes, qui fortia agunt, etiā fortiter, & ex virtute agunt. Ita S. Thomas cit. a. 1. ad 2. ex Aristotele 3. Ethic. c. 8. vbi ponit quinque modos eorum, qui similitudinariè dicuntur fortes, quasi exercentes actū fortitudinis, præter virtutem. Hoc enim generatim loquendo, contingit tripliciter. Primo quidem, quia feruntur in id, quod est difficile, ac si non esset difficile, quod rursus tribus modis accidit. 1. Quia homo non percipit magnitudinē periculi. 2. quia est bonæ spei ad pericula (quali fortuito) vincenda; puta cum expertus est, se sæpe pericula euasisse. 3. Propter scientiam & peritiā artis, sicut contingit in militibus, qui propter peritiā armorū & exercitium, non reputant graua pericula belli, existimantes se per suā artem (non animi virtute) posse contra ea defendi, iuxta notum illud Vegetij l. 1. de re militari c. 1. Nemo facere metuit, quod se bene didicisse confidit.

Secundo peragi solet opus fortitudinis sine virtute, propter impulsū passionis, siue tristitiæ, quæ vult repellere, vel etiam iræ. Tertio propter electionem, seu potius intentionem non debiti finis, sed alicuius temporalis commodi acquirendi, puta honoris, voluptatis, vel lucri; vel alicuius incommodi vitandi, puta vituperij, afflictionis, vel damni.

Idem patet tum ex generali doctrina de virtutibus tradita tom. 2. disp. 3. q. 2. dub. 3. vbi docuimus, ad verum actum virtutis requiri expressam, & formalem intentionem honestatis eiusdem virtutis; tum ex simili de iustitia; non enim omnis qui iusta agit, etiā iustus est, aut iuste agit, vt inferius suo loco dicitur.

ASSERTIO III. Fortitudo est virtus specialis. Ita cum S. Gregorio lib. 22. Moral. c. 1. docet S. Thomas q. 123. a. 2. ex communi. Probat; quia fortitudo habet honestatem propriam, ac materiam determinatam, vt patet tum ex dictis, tum ex Cicerone l. 2. de inuentione vbi ait: Fortitudo est considerata periculorū susceptio, & laborū perpesio.

Nihilominus tamen fortitudo, quatenus generatim significat quandā animi firmitatē, nonnunquam accipitur pro generali virtute, vel potius conditione cuiuslibet virtutis; quia iuxta Aristotelem 2. Eth. c. 4. ad virtutem (in statu perfecto) requiritur firmiter & immobiliter operari. Quo sensu Ambrosius l. 1. de officijs c. 39. ait: Non mediocris animi est fortitudo, quæ sola defendit ornamenta virtutis omnium, & iudicia custodit, & quæ inexpiabili prælio aduersus omnia vitia decertat; inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, & illecebras: auaritiā fugat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effemineat &c.

Sed in præfenti significat firmitatē tantum in sustinendis & repellendis his, in quibus maxime difficile est firmitatē habere, scilicet in aliquibus periculis grauibus, vt magis inferius patebit: quamquam hoc ipso etiā sensu coadiuuat ad resistendū impugnationibus omnium vitiorum. Qui enim potest firmiter stare in his, quæ sunt difficillima ad sustinendum, consequens est, quod sit idoneus ad resistendū alijs, quæ sunt minus difficilia, vt ait S. Thomas cit. q. 123. a. 2. ad 2.

ASSERTIO IV. Fortitudo est virtus cardinalis. Ita S. Thomas q. 127. a. 1. r. ex communi. Probat, tum ex scriptura, annuerante Fortitudinē cæteris virtutibus cardinalibus, Sapientiæ 8. v. 7. Sobrietatem, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem (seu fortitudinem) quibus, vtilius nihil est in vita hominibus: tum auctoritate Patrum idē doctentium, speciatim Ambrosij l. 5. in Lucam super illud Beati pauperes, Augustini l. de moribus Ecclesiæ c. 15. & 22. & Gregorij l. 22. Moral. cap. 1.

Ratio est. Quia virtutes cardinales siue principales dicuntur, quæ præcipue sibi vindicant id, quod pertinet communiter ad virtutes. Inter alias autem communes virtutis conditiones vna ponitur firmiter operari, vt patet ex Aristotele 2. Ethic. c. 4. Laudem autem firmitatis potissime sibi vindicat fortitudo. Tanto enim magis laudatur qui firmiter stat, quanto habet grauius impellens ad cadendum, vel ad retrocedendum. Impellit autē hominem ad discedendum ab eo, quod est secundū rationem, & bonum delectans, & malum affligens: sed grauius impellit dolor

corporis, quam voluptas. Nemo enim est, inquit Augustinus l. 83. q. 36. qui non magis fugiat dolorem, quam appetat voluptatem; quandoquidem videmus, etiam immanissimas bestias à maximis voluptatibus absterri dolorum metu. Et inter dolores animi, & pericula, maxime timetur ea, quæ ducunt ad mortem, contra quæ firmiter stat fortis. Ita S. Thomas cit. a. 11.

9 Quæritur secundo, quod sit obiectum, seu materia, quibus usus & officium fortitudinis. **ASSERTIO I.** Fortitudo est circa timorem, & audaciam, velut circa propriam materiam, in qua moderanda versatur. Ita S. Thomas q. 123. a. 3. ex Aristotele l. 2. Eth. c. 7. & l. 3. c. 6. & 9. & communi: Ratio est; quia cum ad fortitudinem spectet, removere impedimentum, quo retrahitur voluntas à sequenda ratione, propter aliquod difficile, quod incumbit, ut dictum, necesse est, fortitudinem principaliter versari circa timores difficiliu reru, quæ retrahere solent voluntatem à sequenda ratione. Et quia necesse est, rerum difficultium impulsu, non solum firmiter tolerare, cohibendo timorem, sed etiam moderate aggredi, cumque exterminare ad securitatem impofterum consequendam; quod spectat ad rationem audaciae, ideo fortitudo est circa timores & audacias, quasi cohibitiua timorum, & audaciarum moderatiua.

10 **ASSERTIO II.** Fortitudo mediate etiam versatur circa pericula & labores, velut circa obiecta prædictarum passionum; maxime vero circa pericula mortis, quæ ab honesto auocent. Ita S. Thomas q. 123. a. 3. ad 2. & a. 4. & 5. in corpore. Ratio est; quia ipsimet timores & audaciae, quas fortitudo moderatur, cum sint quædam animi passiones, habent sua quædam obiecta, nec alia, quam mala futura ardua, nimirum pericula & labores, seu difficultates imminentes; quibus animus maxime consternari solet, ut sint pericula mortis; quæ quia in bello potissimum reperiuntur, ideo Aristoteles 3. Eth. c. 3. & 9. asseruit, fortitudinem maxime esse circa mortem, quæ est in bello.

11 **ASSERTIO III.** Fortitudo magis occupatur circa timores reprimendos, quam circa audacias moderandas; & ideo principalior actus fortitudinis est sustinere, hoc est, immobiliter sistere in periculis quam aggredi. Ita cum Aristotele 3. Eth. c. 9. docet S. Thomas q. 123. a. 6. ex communi. Ratio est; quia timorem reprimere, adeoque pericula sustinere, difficilius est, quam audaciã moderari, seu pericula aggredi, triplici ratione. 1. Quia sustinere unusquisque videtur ab aliquo fortiori inuadente; qui autem aggreditur inuadit per modum fortiori: difficilius autem est pugnare cum fortiori, quam cum debiliori. 2. Qui sustinet, iam sentit pericula imminencia; qui autem aggreditur, habet ea ut futura: difficilius autem est, non moueri à presentibus, quam à futuris. 3. Sustinere importat diuturnitatem temporis (si enim cito cedat, sustinere non dicitur); sed aggredi potest aliquis ex subito motu: difficilius est autem, diu manere immobile, quam subito motu moueri ad suscipiendum aliquod arduum.

Vnde Aristoteles l. 4. Eth. c. 8. ait; quosdam esse præuolantes ante pericula, in ipsis autem discedere: fortes autem è contrario se habere. Et quamuis sustinere significet quidem passionem corporis, simul tamè etiã significat actum animæ, fortissime inherens bono, nec cedens passioni corporali iam imminenti.

ASSERTIO IV. Fortis quidem velut proximum finem intendit, ut similitudinè sui habitus exprimat in actu: finis autem eius remotus & vltimus est beatitudo, siue Deus. Ita S. Thomas q. 123. a. 7. & posterior pars constat ex dictis suo loco de beatitudine tom. 2. disp. 1. q. 1. dub. 4. & 5. & Augustino lib. de moribus Ecclesiæ c. 15. vbi ait: Fortitudo est amor (scilicet causaliter) omnia propter Deum facile perferens. Ratio prioris partis est; quia finis cuiusque agentis est, ut similitudinem suam forme in subiectum inducat: sicut finis ignis calefacientis, ut inducat similitudinem sui caloris in patiente; & finis ædificatoris est, ut inducat similitudinem suam in materiam.

Huc refert S. Thomas verba Aristotelis 3. Eth. c. 7. cum ait: Forti fortitudo est bonum. Vbi tamen proprie significat, à fortiter agente intendi ipsam honestatem fortitudinis, iuxta dicta quæst. 1. assert. 2.

ASSERTIO V. Etsi quidem fortis ex consideratione sui actus, honestatisque eiusdem, secundum animam delectetur, tamen ex perpessione, tristitia & molestorum, in quibus versatur, dolorem sentit, atque tristatur. Ita S. Thomas q. 123. a. 8. ex Aristotele 3. Eth. c. 9. asserent, quod fortis in suo actu nihil delectabile videtur habere, nõ quod tristitia animali vincatur delectatio virtutis; sed quod dolor corporalis, est sensibilior, & apprehensio sensitiua magis est hominis in manifesto: quo sit, ut à magnitudine corporalis doloris, quasi euanescat delectatio spiritualis, quæ est de honestate virtutis; ita ut per dolorem sensus impediatur mens fortis, ne in propria operatione delectationem sentiat.

Qua de causa idem Aristoteles 3. Ethic. cap. 9. docet, à forti non requiri, ut delectetur, quasi delectationem sentiens; sed sufficere, quod non tristetur. Et rursus ibidem ait; non omnibus virtutibus conuenire operari delectabiliter, præterquam in quantum finem attingimus. Vnde 2. Machabæorum cap. 6. v. 30. ait Eleazarus: Duros corporis sustineo dolores: secundum animam vero, propter timorem tuum, libenter hæc patior.

Aliquando tamen ob superabundantem Dei gratiam, quæ fortius eleuat animam ad diuina, in quibus delectatur, quam à corporalibus penis afficiatur, delectatio animæ non solum superat dolorem, ut ratio non absorbeatur à corporalibus doloribus, & præferat bonum virtutis corporali vitæ ac incolumitati, quod ad virtutem fortitudinis spectat; sed etiam ut corporis dolores ob mentis delectationem non sentiantur; sicut S. Tiburtio accidit, cui carbones ardentis, quos nudis pedibus calcabat rosa videbantur.

ASSERTIO VI. Fortitudo maxime cernitur, & elucescit in periculis & euentibus repentinis. Ita Sanctus Thomas quæstione 123. artic. 9. ex Aristotele 3. Ethic. cap. 8. vbi ait; fortitudinem maxime esse circa quæcumque, quæ mortem inferunt repentina existentia. Ratio est; quia tametsi fortitudo ex parte operantis supponat deliberationem, ita quidè ut viri fortis sit, pericula imminencia præmeditari, siue ut eis resistere, siue ut ea facilius ferre possit; quæ iuxta Gregorij hom. 35. in Euangelia: lacula quæ prævidentur, minus feriunt: & nos mala

mundi facilius ferimus, si contra ea clypeo praesentia praeuincimur: tamen in repentinis periculis, ubi sine praemeditatione agitur, maxime manifestatur fortitudinis habitus, siquidem hoc ipsum signum est, habitum fortitudinis esse maxime roborem; ita ut habitus agat quasi per modum naturae.

ASSERTIO VII. Fortis ad fortitudinis actum etiam iram adhibet; sed ratione moderatam. Ita S. Thomas q. 127. art. 10. ex Aristotele 3. Ethic. c. 8. dicente, quod furor cooperatur fortibus. Ratio est; quia appetitus sensitui est, mediante imperio rationis, cooperari ad promptius agenda ea, quae decent; nemo autem nescit, iram actionibus fortis maxime adminiculari; cum ira in aggrediendis, pellendisque periculis inprimis veretur.

Qua de causa vniuersim Peripatetici, quorum princeps fuit Aristoteles, & iram, & alias animae passiones attribuebant virtuosis, sed moderatas ratione. Neque ipsa dissensisse videntur Stoici, dum iram & ceteras animae passiones ab animo Sapientis excludebant: hi enim vocabant animae passiones, immoderatos quosdam affectus appetitus sensitui, quos idcirco etiam *agritudines*, vel *morbos* appellabant: licet reuera Seneca Stoicorum sectator lib. de ira c. 16. à rebus agendis iracundiam penitus excludat.

Queritur tertio, quomodo se habeat fortitudo, tum ad ceteras virtutes, tum ad donum Spiritus Sancti, quod Fortitudinis dicitur. Assertio I. Inter virtutes cardinales, potior ac nobilior est prudentia; secunda iustitia, tertia fortitudo; quarta temperantia; & post has ceterae virtutes. Ita S. Thomas q. 123. a. 12. Probatur. Quia tanto aliqua virtus maior est, quanto melior est, iuxta Augustinum de Trinit. c. 6. ubi ait: *In his, quae non mole magna sunt, idem est esse maius, quod melius.* Bonum autem proprium ac praecipuum hominis, est bonum rationis, secundum Dionysium de diuinis nominibus c. 4. quod essentialiter continet prudentiam, quae est perfectio rationis, ac ceterarum virtutum moralium moderatrix: iustitia autem est *huius boni factiua*, seu principaliter operatiua, quatenus ad eam pertinet, ordinem rationis ponere in omnibus rebus humanis: aliae autem virtutes sunt *conseruatiuae huius boni*, inquantum scilicet moderantur passiones, ne abducant hominem à bono rationis: & in ordine harum fortitudo tenet locum praecipuum; quia timor periculorum mortis maxime est efficax ad hoc, ut hominē faciat recedere à bono rationis: postquam ordinatur temperantia: quia etiam delectationes tactus maxime, inter cetera, impediunt bonum rationis. Id autem quod essentialiter tale est, potius est eo, quod solum effectiue tale dicitur: & hoc etiam potius est eo, quod dicitur tale (conseruatiue) secundum remotionem impedimenti.

Idem confirmatur ex ratione subiecti vniuersiuique virtutis cardinalis. Intellectus enim, cui inest prudentia, nobilior est voluntate, cui inest iustitia; & voluntas nobilior appetitu sensitui; & in hoc ipso appetitus irascibilis, cui inest fortitudo, nobilior est appetitu concupiscibili, in quo est temperantia. Idem confirmatur ex Aristotele l. 1. Rhetor. c. 1. ubi ait, *iustos & fortes maxime amari, quia sunt maxime utiles in bello, & in pace.*

Tom. III.

Nec obstat quod Ambrosius l. 1. de officiis c. 35. ait, *Fortitudinem velut ceteris excelsores esse.* Hoc enim intelligendum est, secundum quid; nempe vel secundum quandam generalem utilitatem; prout & in rebus bellicis, & in rebus ciuilibus siue domesticis utilis est, ut respondet S. Thomas eodem a. 12. ad 1. vel quia fortitudo maxime circa difficilia versatur; cum tamen interim ratio virtutis magis consistat in bonis, quā in difficili, ideōque magnitudo virtutis simpliciter loquendo metienda sit potius ex bonitate, quam difficultate, iuxta S. Thomam ibidem ad 2.

ASSERTIO II. Fortitudo est etiam donum Spiritus Sancti, quatenus eodem homo facile mobilis redditur & idoneus ad sequendū ductū Spiritus Sancti, ad fortiter operandū, adeoque ad constantiam tā in bonis arduis pagendis, quā in malis pferendis retinendā Patet ex l. 1. r. v. 2. Ratio est. Nam praeter communem ductū rationis animus hominis ulterius nonnunquam mouetur à Spiritu Sancto ad hoc, ut feliciter ad finē perducatur quolibet opus bonum imchoatū, ac simul euadatur ac superet quaecumque pericula imminētia: quod quidē excedit naturā humanā; cum non sit in potestate hominis, ut semper consequatur finē sui operis, vel euadat mala seu pericula, quibus vel in ipsa morte homo nonnunquam opprimitur. Et quamuis fortitudinis virtus perficiat animum ad sustinenda quaecumque pericula, secundū comunē ductū rationis; non tamen sufficit ad praestandā fiduciam euadendi quaecumque pericula; sed hoc pertinet ad fortitudinē, quā est donū Spiritus Sancti. ut docet S. Thomas ibidē, de qua re plura dixim⁹ tom. 2. d. 3. q. 6. du. 1.

DVBIUM II.

De actibus fortitudinis; speciatim de martyrio velut praecipuo actū fortitudinis.

S. Thomas 2. 2. q. 124. aa. 5.

CVm ex dictis dubio praecedenti constet, fortitudinem generatim versari, tum in aggrediendis & superandis periculis mortis tū in sustinendis ac pferendis ipsē; ac pinde vniuersim duos actus habere, *sustinere*, & *aggredi*, quorum ille sit potior; S. Thomas tamē inter act⁹ fortitudinis solius martyrij particularē tractationem suscipit; nempe quia hic solus actus peculiari explicatione indiget; suppositis ijs, quae de officio militum, ac fortitudinis bellicae debito & actibus diximus supra d. 2. de charitate. Hic igitur solum queritur, an, & cuiusnā virtutis; quamque praestans sit actus martyrij; & in quo consistat, seu quid ad eum requiratur.

ASSERTIO I. Martyrium est actus virtutis. Ita S. Thomas q. 124. a. 1. contra Basilidem haeticum, asserentē, non licere subire martyrium, ut colligitur ex Tertulliano lib. de praescript. sub fin. Probatur & colligitur ex Matthaei 5. v. 10. *Beati qui persecutione patiuntur propter iustitiā; quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Et Matthaei 10. v. 8. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autē non possunt occidere.* Ratio est. Quia martyrij actus in hoc consistit,

K k 3